

СУРДОЛОШКО САВЕТОВАЊЕ ГЛУВИХ И НАГЛУВИХ ОСОБА И ЊИХОВИХ ПОРОДИЦА¹

Сања Ђоковић, Сања Осџојић, Тамара Ковачевић

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Београд

У овом раду приказана је област рада сурдолога која је веома дуго била теоријски неуполичена а често присутна у пракси. Разлози су вишеструки: непризнавање њих активности од стране самих сурдолога, непризнавање својих компетенција у области сурдолошког саветовања, недостатак едукације из области саветовања и сл. Промене су уочене у тренутку када је саветовање добило шири контекст услед повећаних потреба глувих и наглувих особа и њихових породица за овом врстом услуга. То је резултирало озбиљним ангажовањем стручно-научне јавности у развоју сурдолошког саветовања. Објављен је већи број истраживања из ове области, што је довело до израде докумената у виду обавезујућих препорука за обављање сурдолошке праксе од стране ASHA организације (1997). Предмет сурдолошког саветовања проистиче највише из тешкоћа које се јављају услед оштежане комуникације глувих и наглувих особа са окружењем. Сурдолошки саветодавни троугао чине три компетенције неопходне за обављање квалитетног саветовања: знање, теорије и лични стил. Сурдолог-саветник такође мора добро познавати и разумети људске реакције које су изазване животином искушењима. Неверица, бес, кривица, депресија и анксиозност су нека од најчешћих стања глувих и наглувих особа и њихових породица када се суоче са губитком слуха. Анализирајући ситуације у којима је неопходно дати савет може се закључити да постоје три основна типа сурдолошког саветовања: информативно, едукативно и кризно саветовање. Неопходно је да се објави едукација сурдолога садржајима из области саветовања и да се приступи изради публикација које би биле корисни водичи кроз сурдолошку праксу.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: сурдолошко саветовање, глуве и наглуве особе, породица, типови сурдолошког саветовања

---

¹ Ово истраживање представља пилот истраживање пројекта: "Утицај кохлеарне имплантације на едукацију глувих и наглувих особа" (179055). ingo@eunet.rs

УВОД

У прошлости се сурдолошко саветовање заснивало само на једном облику саветовања које је подразумевало пружање општих информација глувим и наглувим особама и њиховим породицама о последицама поремећаја слуха. Тај облик саветовања је био део општег сурдолошког рада и није био јасно издвојен као посебна активност сурдолога. Врло брзо стручњаци су уочили да постоји потреба за свеобухватнијим приступом у саветовању ових особа и њихових породица. Тако је дошло до развоја ове сурдолошке области и активности које из ње произилазе. Нови приступ сурдолошког саветовања подразумева саветодавну подршку у свим аспектима живота глувих и наглувих особа и њихових породица.

Анализом већег броја дефиниција сурдолошког саветовања може се закључити да све оне подразумевају пружање помоћи глувим и наглувим особама и њиховим породицама за остваривање бољег саморазумевања и разумевање других људи, помоћ у решавању одређених животних тешкоћа, помоћ у решавању постојећих конфликта и помоћ у прилагођавању неким животним догађајима.

Сурдолошко саветовање би требало да помаже глувим и наглувим особама и њиховим породицама да се мењају и прилагођавају новонасталим ситуацијама, такође да их води ка већој независности и самосталности у одлучивању.

Неки сурдолози показују неповерење у вези са обављањем послова саветовања зато што мисле да је то високо специјализована делатност коју искључиво обављају посебно обучени саветници (психолози, психијатри, социјални радници, педагози). Међутим, саветовање се свакако може посматрати као знатно шире деловање које се спроводи доста рутински од стране већег броја људи и стручњака који окружују глуве и наглуве особе и њихове породице као што су сурдолози, наставници, правници, па и свештеници. На овај начин особе примају савете као потребу за проналажење бољег начина сагледавања повремених животних проблема. Ово је другачији начин сагледавања саветовања и он је веома значајан за сурдологе.

Питање које се само по себи намеће је које су то ситуације у којима глуве и наглуве особе и њихове породице могу имати потребу за саветовањем. Прво, губитак слуха је уско повезан са тешкоћама у комуникацији. Иако већина дефиниција комуникације говоре о комуникацији као примању и давању одређених лингвистичких информација, за сурдологе, глуве и наглуве особе и њихове породице то је много више од тога. За већину особа вербална комуникација је начин на који људи успостављају и

одржавају односе са другим људима. Када је овај начин одржавања односа са другим људима немогућ, долази до тешкоћа у развоју социјалних интеракција па самим тим опада и квалитет живота тих особа. Већина истраживања потврђују да код глувих и наглувих особа постоји већа вероватноћа присуства депресије, мањак задовољства сопственим животом и недостатак самопоуздања (Mulrow et al., 1990; Uhlmann et al., 1989).

За већину људи губитак слуха представља више општи губитак у свим областима животног функционисања. За родитеље деце код које је дијагностикована глувоћа или наглувост ова дијагноза представља губитак наде и снова које су имали у вези са својом децом. За музичара који доживи губитак слуха то представља крај каријере или престанак извора великог задовољства. Из ових разлога сурдолози морају прихватити своју улогу саветника. Уствари, Америчка асоцијација за слух, говор и језик (American Speech-Language-Hearing Association - ASHA) препоручује модел праксе који обухвата саветовање као део одговорности сурдолога (ASHA, 1997).

Блум и Куперман (Bloom, Cooperman, 1992) препоручују коришћење термина *клинички саветник* да би означили сурдолога који може обезбедити холистички приступ у раду са глувим и наглувим особама и њиховим породицама, укључујући саветовање у целокупан сурдолошки рад. Овај термин такође указује да примарна улога сурдолога није саветовање, већ се саветовање користи као део целокупног плана намењеног разрешавању личних тешкоћа које су проистекле из поремећаја у комуникацији. Сурдолошко саветовање обезбеђује не само сагледавање и решавање проблема проистеклих из лоше комуникације глувих и наглувих особа, већ помаже овим особама да боље и позитивније сагледају себе и своје окружење (Bloom, Cooperman, 1992).

СУРДОЛОШКИ САВЕТОДАВНИ ТРОУГАО

Које су то компоненте које чине неког добрим саветником? Постоје три компоненте које праве саветодавни троугао у сурдологији: знање, теорије и лични стил (Bloom, Cooperman, 1992). Знање у саветодавном троуглу представља специфичне слушалачке способности и активности које из њих проистичу, а које обавља сурдолог у интеракцији са глувим и наглувим особама и њиховим породицама. Сурдолог се стара о глувим и наглувим особама и њиховим породицама, охрабрује их да искажу своја запажања о проблему у коме се налазе и показује комуникацијску емпатију. То су вештине које могу да помогну у успостављању и стварању поверења и отворености између сурдолога и глувих и наглувих особа и њихових породица.

Теоријски аспект саветодавног троугла упућује на знања о специфичним теоријама саветовања које могу бити водич сурдологу у остваривању интеракције са особама и њиховим породицама. Теорија која се најшире користи у раду стручњака који се баве поремећајима комуникације је *терапиија усмерена особом* (*person-centered therapy*) коју је развио Карл Роџерс (Rogers, 1980). Основни принцип овог приступа је да глуве и наглуве особе и њихове породице поред тога што треба да решавају своје проблем и постигну позитивнији и здравији став у односу на тренутну ситуацију морају да буду свесне да они имају и права на то. Ово такође имплицира да су саме особе и њихове породице одговорне за свој опоравак уз подршку сурдолога-саветника који им помаже да се опораве помоћу својих унутрашњих снага. Са циљем да *терапиија усмерена особом* буде успешна сурдолог мора бити спреман да прихвати своју улогу не као стручњак већ као особа која обезбеђује одговоре, прати особе и њихове породице и усмерава њихове планове ка решењу проблема.

Сурдолог мора процењивати глуве и наглуве особе и њихове породице са позитивним ставом у односу на њих. Ово значи да сурдолог мора прихватити особе и њихове породице онаквим какви јесу без обзира на неке емоције које могу искусити. То значи да чак и у ситуацијама када глуве и наглуве особе и њихове породице усмере бес директно ка сурдологу, или у ситуацији минималног или никаквог напретка ка постављеним циљевима, они се морају посматрати са поштовањем и као неко ко заслужује да добије што више позитивне енергије.

Лични стил је трећа компонента сурдолошког саветодавног троугла и она укључује, између осталог, добро познавање сопствене личности од стране сурдолога. Људи бирају хумане позиве из различитих разлога, понекад ти разлози нису исправни. Да ли сурдолог-саветник тражи поштовање од глувих и наглувих особа и њихових породица? Да ли се сурдолог-саветник ослања на особе и њихове породице увећавајући на тај начин свој его и осећај моћи? Да ли сурдолог-саветник повећава своје самопоштовање на основу процене колико особе и њихове породице слушају и поштују његове савете? Сурдолог који има свест о себи разуме да убеђивање глувих и наглувих особа и њихових породица ка одређеном правцу решења проблема није улога сурдолога-саветника. Саветовање је намера за вођење особа и њихових породица ка препознавању правих решења која код њих стварају осећај да њихов живот има смисла. Прављење плана бриге о глувим и наглувим особама и њиховим породицама не сме се радити баз њиховог активног учешћа. Треба се увек сетити да је један од основних циљева саветовања постизање што веће

самосталности и глувих и наглувих особа и њихових породица. Ово се не може постићи ако они нису укључени у процесе доношења одлука.

РАЗУМЕВАЊЕ ЉУДСКИХ РЕАКЦИЈА

Сурдолог-саветник такође мора добро познавати и разумети људске реакције које су изазване животним искушењима. Свака глува и наглува особа је индивидуа и скоро је немогуће предвидети како ће појединци реаговати на дијагнозу губитка слуха. За сурдологе је битно да буду свесни и да препознају неке обрасце понашања које су приметили у тренутку када се особа или родитељи конфронтирају са тешким животним догађајима.

Једна таква реакција је туга, дефинисана као „образац физичког или емоционалног одговора на одвајање или губитак ... процес у фазама од панике до неверице, од порицања до беса, од кривице до проналажења извора утехе и на крају до прилагођавање на стварност (Mosby Medical Encyclopaedia, 1996). Неверица и порицање се често примећују код оних који не желе признати да имају губитак слуха чак и када је тај губитак документован путем дијагностичких метода. Други пример су родитељи који улажу велики напор у проналажење прихватљивијег објашњења резултата тестова који указују на поремећај слуха, при том сумњајући у компетенцију сурдолога.

Бес је друга људска реакција на коју се наилази у раду са глувим и наглувим особама и њиховим породицама, иако то може бити веома тешка фаза за све који су укључени у рад и живот глуве и наглуве особе. То је често сигнал мењања људских осећања од порицања ка прихватању. У овој фази типично питање које се поставља је „Зашто се ово догађа баш мени/мом детету? “ (Van Hecke, 1994). Особе могу такође реаговати са бесом који је упућен према свима са реченицом „Живот није поштен према мени.“ или „Живот је неправедан“. Често старије особе имају потешкоћа да развију позитиван став према животу када су у ситуацији да имају отежану или потпуно онемогућену комуникацију са окружењем. Ово може водити ка бесу који је понекад усмерен на особе које им саопштавају лошу вест у вези са њиховим слухом.

Код родитеља деце код које је дијагностикован губитак слуха јавља се осећај кривице као једно од најчешћих осећања. Ово се може манифестовати у виду питања упућеног сурдологу: „Шта ви мислите који је узрок појави глувоће код мог детета?“ или „У току трудноће стављала сам капи за нос да ли то може бити узрок губитку слуха мог детета?“ На овај начин родитељи покушавају да добију потврду да они нису криви за губитак слуха њихове деце.

Веома је битно да у овом тренутку сурдолог пружи пуну подршку родитељима. Понекад се појављују питања са веома једноставним садржајем и које Кларк (1994) назива питањима са афективном позадином. За разлику од ових питања која обично изискују једноставне одговоре, афективна или емоционална позадина тих питања захтевају дубље размислање и размишљање сурдолога као и давање емоционално адекватних одговора.

Неки сурдолози сматрају да је веома тешко пружити пуну сигурност родитељима глуве и наглуве деце а да се не пређе граница у виду давања лажне наде. На пример, мајка детета код кога је дијагностиковано обојано тешко сензоринеурално оштећење слуха пита сурдолога „да ли мисли да ако она буде радила све тачно и онако како јој се каже да ће тада бити све у реду са њеним дететом“. Веома је важно за све оне који су укључени у овај процес да сурдолог буде потпуно искрен према њима. Такође, чињеница је да не постоји нико ко може да направи потпуно тачну предикцију будућности или да унапред да процену напредовања глувих и наглувих особа у процесу ре/хабилитације. И зато је непотребно унапред гледати све црно и такав став треба максимално избегавати или га сузбијати ако се већ појавио. Веома је битно нагласити глувим и наглувим особама и њиховим породицама да ће они увек имати јасан правац кретања у процесу ре/хабилитације, неопходну подршку, адекватно и правовремено упућивање и вођење, а да ће им стручњаци и средства увек бити на располагању.

Анксиозност која се дефинише као осећање бриге или страха због нечага што особа доживљава као надолазећу претњу, такође је честа реакција после примљене медицинске информације о дијагнози. Анксиозност се може наслутити из питања као што је „ако се губитак слуха погорша или прошири колико ће то утицати на циљеве и снове глувих и наглувих особа.

Давање одговора глувим и наглувим особама и њиховим породицама који су крајње једноставни и у себи садрже основне чињенице значајно смањују присутну анксиозност. Када особе или породице имају мање сазнања о свом случају они могу осећати да им недостају информације о лошијем сценарију, тј. о сценарију са погоршањем стања слуха, што значајно повећава анксиозност. Савет сурдолога у том случају мора садржати основне чињенице и информације, што смањује анксиозност а повећава емоционално здравље. Овакви савети такође могу допринети смањењу депресије у случају да је разлог депресије нереална пренаглашена реакција после дате дијагнозе.

ТИПОВИ СУРДОЛОШКОГ САВЕТОВАЊА

Сурдолог у току рада са глувим и наглувим особама и њиховим породицама долази у различите ситуације које изискују пружање адекватних савета. Веома је битно да сурдолог препозна ту ситуацију и да изабере прави тип савета који ће упутити глувој и наглувој особи и њиховој породици. Зато је сврсисходно дати барем општу поделу сурдолошког саветовања. Анализирајући ситуације у којима је неопходно дати савет може се закључити да постоје три основна типа сурдолошког саветовања: информативно, едукативно и кризно саветовање.

После сазнања да особа или дете има оштећен слух, после потврђене и медицински документоване дијагнозе и доживљеног стреса када особа и породица још увек нису потпуно свесне ситуације у којој се налазе а још мање су у ситуацији прихватања животних околности, сурдолог има веома тежак задатак да обави саветодавни разговор који је првенствено информативан али уједно и кризни. У том првом саветовању сурдолог пружањем општих информација о томе шта је то глувоћа или наглувост, које су последице али и које су могућности, како изгледа рехабилитација и образовање и слично, уз коришћење доброг личног стила, може да испуни тај тежак задатак. Треба нагласити да без обзира што је информативно саветовање најчешће било присутно у раду сурдолога и што се у прошлости највише обраћала пажња на овај тип саветовања, још увек ова област рада нема адекватне теоријске а ни прагматичне оквире. Разлоге за ово треба свакако једним делом тражити у недовољној едукованости сурдолога из области саветовања, затим недостатком литературе и slabим истраживачким интересовањем. Често, информативно саветовање је препуштено иницијативи и интуицији сурдолога, а дешава се да се понекад овакви разговори уопште не обаве са глувим и наглувим особама и њиховим породицама. У западним земљама саветовање представља једну од битних компоненти у раду сурдолога. Тренутак, садржај и начин када ће се рећи, шта ће се рећи и на који начин ће се рећи глувим и наглувим особама и њиховим породицама је препоручено у писаним водичима добре праксе стручних удружења а верификовано од стране научних институција (ASHA, 1997).

Информативни тип саветовања подразумева три битне групе информација: информације о самом оштећењу слуха, информације о начинима комуникације са глувим и наглувим особама а када су у питању породице глуве и наглуве деце посебан нагласак се ставља на информације о опхођењу и остваривању добрих веза и односа између чланова породице.

Едукативни тип саветовања је више специјализован од информативног и у одређеном тренутку тражи ангажовање глувих и наглувих особа и породица. Едукативни тип саветовања се односи на пружање информација кроз које ће се особе и породице обучити за рад и увежбавање одређених вештина и способности у кућним условима. Методолошки захтеви процеса рехабилитације намећу потребу за дуготрајним и континуираним увежбавањем како би се постигао максимални ефекат у раду. То изискује, поред рада са сурдологом, додатни рад и са члановима породице. Да би се обезбедио квалитетан рад у кућним условима сурдолог мора обезбедити едукативно саветовање које подразумева обуку породице о начинима продуженог ре/хабилитацијског рада у кућним условима. Обука се изводи како би се стекла знања о: врстама и облицима активности који се спроводе приликом вежбања у кућним условима, методама и техникама, препорученим приступима у раду са глувим и наглувим особама, а када су у питању родитељи глуве и наглуве деце поред свега наведеног добијају и додатне едукативне савете о раду који мора бити усклађен са узрастом детета.

Кризно саветовање није повезано само са тренутком када се глуве и наглуве особе и њихове породице први пут сусретну са дијагнозом губитка слуха, већ са свим ситуацијама које су препознате као тешке или стресне а изазване су присутним поремећајем. Постоје два типа кризних ситуација које могу довести до дисфункционалности глуве или наглуве особе или њихове породице: развојне и акцидентне кризе. Под развојном кризом подразумевају се одређене прекретнице, прекиди, застоји, поремећаји у развоју који су изазвани неким нормативним, развојно очекиваним догађајем или преласком из једне у другу развојну фазу, када развојни потенцијали појединца и захтеви средине постају, барем привремено, неусклађени. Акцидентне, ненормативне кризе настају нагло и, по правилу, неочекивано, ове кризе ремете животни циклус (Драгојевић, 2006). Акцидентне кризе су непредвидљиве и изазвају већу дисфункционалност од развојних криза које се могу предвидети а самим тим и делимично превенирати. Кризно саветовање је повремено, за разлику од претходна два која су присутна у свакодневном раду сурдолога. Кризно саветовање у већини случајева иницира особа или породица, мада то може урадити и сурдолог ако уочи тешкоће нарочито оне које негативно утичу на процесе ре/хабилитације или едукације или значајно угрожавају квалитет живота глувих и наглувих. Овај тип саветовања је за сурдолога најсложенији и треба бити веома обазрив при оваквом типу саветовања јер се лако праве стручне грешке. Све ситуације које захтевају озбиљан стручни надзор и рад, а повезано је са пси-

хичким стањем глуве и наглуве особе и њихове породице треба упутити специјалистима за ову област (психолозима, психијатрима и сл.).

Да би сурдолошко саветовање било адекватно спроведено, без обзира на тип саветовања, потребно је да сурдолог поштује нека основна правила као што су:

- сурдолог треба унапред да припремити оквирни концепт разговора који жели да обави са глувом и наглувом особом или породицом;
- сурдолог у разговору са глувом и наглувом особом или породицом мора да користи речник прилагођен слушаоцима да би га разумели и схватили поруку разговора;
- сурдолог мора индивидуализовати саветовање у односу на конкретан случај;
- сурдолог треба да за разговор одвоји довољно времена како би био на услузи глумим и наглумим особама и породицама. Никако се не сме десити ситуација у којој сурдолог прекида разговор у кључном тренутку због недостатка времена. Ова ситуација може да се избегне ако се унапред договори предвиђено време за разговор;
- ако се деси да сурдолог не уме да одговори на неко постављено питање он то мора глумој и наглумој особи или родитељу да саопшти, и да им укаже на то да ће одговор добити при следећем сусрету;
- сурдолог мора глумим и наглумим особама и њиховим породицама дати тачне информације или потпуне одговоре;
- сурдолог мора давати директне одговоре на постављена питања или конкретне савете у односу на животну ситуацију без превеликог теоретисања и уопштавања. То се најбоље постиже реалним примерима из свакодневног живота.

Ако сурдолог примени ова правила саветовање ће сигурно бити прихваћено од стране глувих и наглувих особа и њихових породица, што ће обезбедити добру основу за решење одређених тешкоћа које су се појавиле у њиховој свакодневници.

ЗАКЉУЧАК

Сурдолошко саветовање је део сурдолошког рада. Не треба га избегавати већ само боље проучити, боље се припремити и храбро га применити у раду. Овакав рад значајно унапређује квалитет живота глувих и наглувих особа и њихових породица а такође олакшава сурдолошки рад. Постоји неколико битних напомена које проистичу из овог рада а то су:

- сурдолошко саветовање подразумева пружање помоћи глумим и наглумим особама и њиховим породицама за остваривање бољег само-

разумевања и разумевање других људи, помоћ у решавању одређених животних тешкоћа, помоћ у решавања постојећих конфликта или помоћ у прилагођавању неким животним догађајима.

- постоје три компоненте које праве сваеодавни троугао у сурдологији: знање, теорије и лични стил. Знање у саеодавном троуглу представља специфичне слушалачке способности и активности које из њих проистичу. Теоријски аспект саеодавног троугла упућује на знања о специфичним теоријама саеовања које могу бити водич сурдологу у остваривању интеракције са глувим и наглувим особама и њиховим породицама. Лични стил је трећа компонента сурдолошког саеодавног троугла и она укључује између осталог, добро познавање самог себе као сурдолога-саветника.
- поред доброг познавања сопствене личности, способности и познавања теорија саеовања, квалитетан сурдолог-саветник такође мора добро разумети људске реакције које су изазване животним искушењима.
- анализирајући ситуације у којима је неопходно дати савет може се закључити да постоје три основна типа сурдолошког саеовања: информативно, едукативно и кризно саеовање.
- да би сурдолошко саеовање било адекватно спроведено, без обзира на тип саеовања, потребно је да сурдолог поштује нека основна правила.
- потребно је укључити у наставни план и програм појединих предмета сурдолошког одељења Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију садржаје који се баве сурдолошким саеовањем како би се студент обучили овим вештинама. Мора се нагласити да постоје активности које иду у том правцу, што ће се потпуно верификовати у следећој акредитацији.
- неопходно би било изградити водич добре праксе у области сурдолошког саеовања и дистрибуирати га свим сурдолозима. По угледу на уређене системе, требало би да наручиоци ових водича добре праксе буду стручна удружења а реализатори факултети или институти.

ЛИТЕРАТУРА

1. America Speech-Language-Hearing Association (ASHA), (1997): Preferred practice patterns for the profession of audiology, Rockville, MD: Author.
2. Bloom, C., Cooperman, D. (1992): The clinical interview: The guide of speech-language pathologists and audiologists (2nd ed.), Rockville MD: National Student Speech-Language-Hearing Association

3. Вујасиновић, З., Славнић С. (2008): Подршка породици глуве деце предшколског узраста, У сусрет инклузији- дилеме у теорији и пракси, Универзитет у Београду, Фаспер, (ЦИДД), 71–5, стр.297–310.
4. Van, Hecke, M. (1994): Emotional responses to hearing loss, In. J. Clark&F. Martin (Eds.) *Effective counseling in audiology: Perspectives and practice* (pp.92–115), Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall
5. Glanze, W.D. *Mosby Medical Encyclopaedia, Revised Edition 1996*. St. Louis, MO: C. V. Mosby.
6. DeBoins, D., Donohue, C, (2008): *Survey of Audiology: Fundamentals for audiologists and health professionals (2nd ed.)*, Pearson, Boston
7. Драгојевић, Н. (2006): Стрес у породицама са ометеним дететом, Докторска дисертација, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Универзитет у Београду
8. Драгојевић, Н. (2007): Портрет породица са глувим и наглувим дететом, Београдска дефектолошка школа, ИССН 0354–8759, бр.1, 47–57
9. Ђоковић, С.(2004): Индивидуални третман код деце оштећеног слуха, ЦИДД, Београд
10. Исаковић, Љ., Остојић, С., Микић, М. (2011): Анализа савремених истраживања о квалитету живота кохлеарно имплантираних особа, Београдска дефектолошка школа, ДДС и ФАСПЕР, Београд, Вол. 17 (1). Бр. 49, 57–74
11. Mulrow, C., Aguilar, C., Endicott, J., Velez., R., Tuley, M., Charlie, W., Hill, J.(1990): Association between hearing impairment and to quality of life of elderly individuals, *Journal of the American Geriatric Society*, 38, 45–50.
12. Остојић, С., Ђоковић, С., Мирић, Д., Микић, Б., Андрић-Филиповић, С. (2010): Утицај кохлеарног импланта на промене у квалитету живота глувих особа, Београдска дефектолошка школа, Вол. 16 (3) бр. 48, 445–465
13. Остојић, С., Ђоковић, С., Мирић, Д., Микић, Б., Микић, М. (2010): Ефекти кохлеарне имплантације код тинејџера са конгениталном глувоћом, Специјална едукација и рехабилитација, ЦИДД, Београд, Вол. 1, бр.2, 51–63
14. Rogers, C. (1980): *A way of being*, Boston: Houghton Mifflin
15. Uhlmann, R., Larson, E., Rees, T., Koepsell, T., Dukert, L. (1989): Relationship of hearing impairment to dementia and cognitive dysfunction in older adults, *Journal of the American Medical Association*, 261, 1916–1919
16. Clark, J. (1994): *Audiologists counseling purview*. In. J. Clark&F. Martin (Eds.) *Effective counseling in audiology: Perspectives and practice* (pp.1–15), Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall

AUDIOLOGY COUNSELLING DEAF AND HARD OF HEARING PERSONS AND THEIR FAMILIES

SANJA DJOKOVIĆ, SANJA OSTOJIĆ, TAMARA KOVAČEVIĆ
Faculty of Special Education and Rehabilitation, Belgrade

SUMMARY

This paper present work area audiologist which that is very long been theoretically formless and often present in practice. The reasons are multiple: failure to recognize these activities by themselves audiologists, not recognizing their competence in the field audiology counseling, lack of education in the field of counseling, etc. The changes were observed at the time the advice given wider context due to the increased needs of deaf and hard of hearing persons and their families for this type of service. This resulted in a serious engagement of professional and scientific community in developing audiology counseling. A number of published research in this area which led to the production of documents in the form of recommendations to perform binding audiology practices of the organization by ASHA (1997). The subject comes up audiology advice from the difficulties that arise due to difficulties in communication for deaf and hard of hearing people with family. Audiology advisory triangle consists of three components necessary to perform quality counseling: knowledge, theory and personal style. Audiology-adviser must has also good knowledge and understand human reactions caused by life's challenges. Disbelief, anger, guilt, depression and anxiety are some of the most common state of deaf persons and their families to cope with hearing loss. Analyzing the situation in which it is necessary to advise it can be concluded that there are three basic types of audiology counseling: informative, educational and crisis counseling. It is necessary to enrich the education of audiologists facilities in the area of counseling and development approaches to publications that would be useful guides audiology practice.

KEY WORDS: audiology counseling, deaf and hard of hearing people, families, types of audiology counseling.